

A „tudás“ fája.

A pihenést nem ismerő, a mindent tudni vágyó emberi elme sok természeti nagy titok nyitjának kulcsát adta már kezünkbe; de nagyon és nagyon sok még annak száma, melyet föl nem tárt s melyeknek kulcsát föl nem leli soha. Mert bár vannak lángelmék s bár minden kor megszüli a maga „epochális“ nagyságát, tökéletes halandó még sem volt, nincsen és nem is születik soha sem; mert emelkedjék bárki, bármilyen magasan is a tömeg fölé, az még is csak viszonylag fog nagy lenni; mivel föltétlenül s valóban nagy csak maga az örök Isten lehet! És e megezáfolhatatlan igazság eredményezte szorongó érzés és tudat ellen megrongcsolhatlan biztos vértünk egyedül csak a mulandóság, az enyészet, a halál, mely a tudományos kutatások terén utóvégre is kimerült lélek porhüvelyé fölé emelt kis földkupacba leszúrja az élet küzdelmeinek megváltó örök jelvényét, mely minden halandó előtt egyúttal Herkules választútjának figyelmeztető hátköve is oly czélből, hogy megtudja azt, miszerint azon túl már egy új világ, új élet, új rend van, hol nincsenek saját „én“-jükön fölemelkedni vágyó elégedetlen szellemek, hol egy gyékényen árulnak a koronázott fők a koldusokkal, hol a fájdalom könyeit fölszárítja az örök boldogság, hol a földi élet küzdelmeiben haláltusát vívott, kósza lélek örök nyugtot lel s hol a halandó által oly rettentőnek vélt mulandóságot az örök élet váltja föl. Ámde míg ide jutunk, mennyit kell küzdenünk, fáradnunk; mennyit sóhajtunk, mennyit remélünk és hányszor csalódunk?!

Vajjon mit tud a még mindig csak cseesemő korát élő emberiség ahhoz képest, amit még tudnia lehetne? Vajjon tudja-e magának csak az egyszerű létnek is okát?

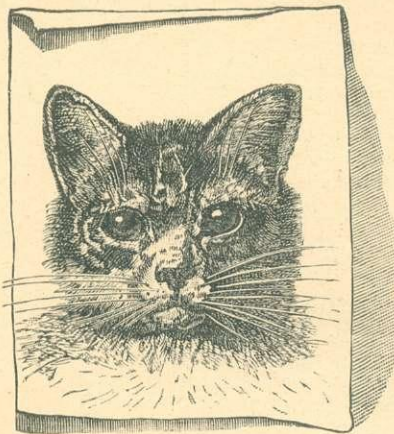
Tudja, mint a Brahma-hitűek, hogy van egy „Te-

remtő“, van egy „Fentartó“ s egy „Megsemmisítő“ isteni Szentháromság; mert ennek működéséről öt érzékével győződik meg nap-nap után, lépten-nyomon; de már titkát e megezáfolhatatlan, megmásíthatatlan örök igazságnak fölfogni, azt megmagyarázni és a létbeli állapotnak okát adni, nem képes.

Óh te küzdelem óriása, te véres veríték izzadáására kárhóztatott örökké küzdő, mindent tudni vágyó, száz és száz reményedben csalódott, boldogtalan törpe halandó! Éld magad bele isteni titokszerű rendeltetésedbe; remélve küzdj csak tovább s fáradságon izzadj évszázadokon, évezredekben keresztül, míg e földön is egykoron győzelemre vergődik a jó, az igazság. Küzdelmed, folytonos reményed, verejtékes fáradságod, adója éltednek; ezt pontosan leróni, megfizetni rendeltetésed véges szellem; e hivatásszerű terhedet leróva fog csak szíved forró vágya napról-napra közelébb jutni a megtestesüléshez. De küzdelmed közben is légy higgadt, óvatos: ne kapasd el magad a tömeg hozsannája által; ne vesd magad akaratom száműzésével annak karjaiba, mert fölemel bár egy időre, azonban egy óvatatlan pillanatban földre sújt s veszve lész örökre, ha saját lábaidon megállani képes nem leszel.

Kutasd csak a nagy természet számos titkát azért tovább és folyton; mert sok-sok még a reád váró teendő. Gondolkozzál józanul, cselekedjél jót és üdvöset, de a lét okait soha se fürkészd. Ez sziszifuszi munka; mert ez egy a szentháromság megfejthetetlen örök problémájával.

Érjük be azzal, ha a szabad kutatás terén gyarapíthatjuk ismereteink bőséges tárházát; elégedjünk meg azzal, ha lét- és állapotbeli ismereteinket növelhetjük fokonként, de mindent tudni akarnunk nem szabad, nem lehetséges. Tantaluszi kínok gyötrelmét szenvednők, ha például csak földi létünk utolsó óráját is

A rab-király szabadon.

(Fantasztikus állatregény.)

Írta: **Bársony István.**

15. folytatás.

Hajnalban zuhogó eső kezdett szakadni s esett egész nap, mintha dézsából öntötték volna. Mindössze is csak percekre hagyott alább a nagy zuhogás, de egészen meg nem szűnt. Az erdő egy lucsok volt s a hegyoldalakat állan-

dóan fehérszürke felhőfoslányok lepték el.

Ebben az időben önkénytelenül is fegyverszünetre vágytak a háborús felek. A Menydörgők teljességgel nem nyomozhattak s az összeköttetést egymás közt, előnyomulás esetén, fenn nem tarthatták volna. Békén maradtak hát a sátraikban s csak az őrszemeket váltogatták időnkint.

A szabadok mintha valamennyien eltűntek volna, egy sem mutatkozott közülök. Valószínű, hogy őket is ez a rossz idő szorította be titkos rejtőző helyeikre; az odvakba, a dőlő fák alá, a barlangokba, a legsűrűbb sűrűségekre. A Menydörgők még éjjel sem hallották a hangját egyiknek sem. Pedig az eső bolondul tartósnak mutatkozott. El nem állt másnap sem, harmadnap sem, mindössze is csöndesedett időnkint, mintha új erőt gyűjtött volna. Azután megint

kezdte, még pedig néha oly erővel, hogy felhőszakadásnak is beillett volna. A hegyi patakok megáradtak és zúgva, morogva, csattogva rohantak le a völgybe, ahol mindenütt tavakat alkottak. Közben háznagyságú szikladarabokat sodortak magokkal s a patakmeder némely pontját egészen betemették, úgy, hogy új irányt kellett vennie a rohanó víznek. Majdnem nyolcz napig tartott ez az istenitéleti idő, ami özönvízzel fenyegetett s ezalatt a Menydörgők egy lépéssel sem juthattak előre, sőt minden erejüket lefoglalta az, hogy táborhelyöket az ellemi ellenség ellen, a zuhogó víz ellen, védelmezzék. Ahol lehetett, levezető árkot ástak s egész nap áztak-fáztak; sokan megbetegedtek; némelyek kedvetlenül akarták abba hagyni a fásztó, keserves táborozást. Nagybajuszúnak minden erélyére és férfúságára szüksége volt, hogy a fegyelmet fentartsa.

— Éhezünk, — felelték neki a többiek, elemózsiánk elfogyott s vadászni nem lehet.

— Vágjatok le egypár lovat, mordult rájuk a vezér. Az éhenhalás ellen az is jó lesz. A lovakat úgy sem vihetnők tovább, mert már a hegy lábánál vagyunk. A csúszós hegyoldalokon csak bajunkra lennének. Aki pedig legény a talpán, az velem jön, ha fejsze esik is eső helyett. Néhány szarvas majd csak akad, amit elejthetünk.

Kiválasztott a Menydörgők közül hatot, a legjavát s elindult velök szakadó esőben, hogy élelmet szerezzen az éhes tábornak.

S az idő, mintha csak erre várt volna, ekkor hirtelen megváltozott. A felhők eloszlottak. A nap kisütött. Az erdő megpihent. A patakok még zúgtak, mert a hegyekből nem folyhatott le oly hamar a víz; de már nem sodorták a szikladarabokat. Minden megváltozott. Az ég mosolygott s csudálatos enyhe kékséggel ragyogott, mintha csupa ne-

tudnók. Kutassunk az anyatermészet ölen szüntelen, mélyedjünk a titok rejtekébe, vigyük a tudományt tehetségünkhöz mérten egy-egy lépéssel előbbre, de ismerjük be egyúttal szellemünk véges lényegét is és maradjunk meg az isteni gondviselés által oly nagy bölcseséggel kijelölt korlátok közt tökéletlen halandóknak; mert mindentudó csak az Isten lehet!

Tény, hogy kutatásaink eredményének dús, gazdag tárháza áll rendelkezésünkre, igen sok létezőt ismerünk, sok létezőnek tudjuk eredetét is, de maguknak az egyedek létének oka már a tudás, a tudomány rovására beleolvad a hiték misztikumába; mely szomorú valóság előtt tehetetlenül állunk, bármekkora lángelmék, szellemóriások is legyünk.

Hogy miből keletkezett a martiniquei katasztrófa, mi volt ennek közvetlen indító oka; hogy St.-Pierre-ben csupán csak egy és pedig egy életfogytiglani börtönre elítélt gyilkos maradt életben, ezt részben tudományos ismereteink alapján, részben a lapok közléseiből tudjuk; de hogy a katasztrófa indító okának és a csodaszámba menő végeredménynek előidéző oka mi volt, mi volt tulajdonképeni és közvetlen indító oka a föld gyomrában beállott forrongásnak, a meleg és hideg hirtelen egyesülésének, hogy miért támadt a romboló földrengés, azt már kimagyarázni nem tudjuk.

Tudjuk azt, hogy a nőivarú hal lerakja számos ikráját a vízbe, hova szintén kiereszti tejét a másik ivarú is s hogy e két életésirának érintkezése a nem föntartásának föltétele; ismerjük az ikra és a tej életfolyamatát, a megtermékenyülés föltételeit s annak további egész proceduráját és mégis mennyi, de mennyi kérdés merülhet föl addig a pillanatig, melyben a kis halacska napvilágot lát, melyekre feleletet adni minden oknyomozási ismeretünk és vágyunk daczára sem vagyunk képesek.

Tudjuk azt, hogy a hernyó bebábozza magát, hogy a bábból lepke fejlődik, mely petéz és hogy petézési művelete által új egyedeknek ad életet; tudjuk azt, hogy az alsóbbrendű állatoknál van szűzen fogantatás, hogy vannak alsóbbrendű állatok, melyek szétdarabolt számoknak megfelelő mennyiségben születnek új életegyedek; tudjuk azt, hogy a penész és egyéb haszontalan gombacsirák bizonyos magasabb fokú hőségben sejtfonalaik és ezek nyújtványainak elhelyezkedése mellett terjednek; tudjuk, hogy a rák farka alatt hordozza ivadékait, csodaszerűleg megtermő petéit; hogy a hangya, a gyík, a kígyó földbe rejtegeti tojásait; hogy a ezet a vízben is eleven ivadékoknak ad életet s mindezeket a valóságokat tudjuk tapasztalatból; de magának a fogantatásnak aktusa és végoka már rejtély előttünk és sok titok van előttünk az embryo képződésétől az élet kezdetéig és megszűnéséig!

Tudjuk azt, hogy hogyan jöttek létre a hegyek, a völgyek; de kénytelenek vagyunk adósok maradni e kérdésre: „miért“?

A növénytanból tudjuk, hogy a növényvilág egyénei bírnak gyökérszerkezettel, hogy helyükön folytathassák tengődő életüket; hogy a talaj által nyújtott tápanyagokat fölszíva, táplálhassák a törzset, a hajtásokat, a levélzetet, a virágokat, a gyümölcsöt. Tudjuk, hogy a törzs rendeltetése a gyökérszerkezet és a törzsen kívül levő hozadék közt az életfolyamatot közvetíteni s azt biztosítani. Tudjuk azt is, hogy e cél elérése bizonyos szerveket és harmonikus szervezetet igényel, milyenek a parenchym és prosenchym képződmények milliói s ezek működései, melyek egymástól teljesen függetlenül különféle alakban, finom kis burkolatokba elrejtve, dolgozzák föl a sejttanyagot képző nyálkanemű plazmát.

felejts borította volna. Amellett hüvös volt. A fák közt bujkáló szél meglibbentette a Menydörgők kabátját, akik erre begombolkoztak.

— Nini, legények, mondta Nagybaszú meglepetten, ősz van.

Csakugyan ősz volt. A nyárvégi hosszú esőzés után egyszerre, átmenet nélkül, beköszöntött az ősz. Ebben a hüvös levegőben már nem izzadtak többé a vadászok. Jókedvűen indultak neki a rengetegnek; az erdei tisztásokat készültek becserkélni, ahol bizonyosan kint lesznek most a legelőre igyekvő füvők. Ők is vágnak szegények a verőfényre, amit annyi ideig kellett nélkülözniök.

Kora reggel volt s a fákon még milliónyi esősepp ragyogott. A sok esőtől buján zöldelt minden, de ez nem téveszthetett meg senkit sem, mert a szinte tavaszinak látszó üdeségből hiányzott valami, ami nélkül még a nyár sincsen. Hiányzott az illat.

Ehelyett nehéz, dohos levegő kavargott a völgyekben, ahol az árnyékban állandóan nyirkos volt a talaj.

A Menydörgők végigjárták az erdő egy részét, de alighogy egy-két félénk őzet láttak. Azok is nagyon vadak voltak s a legkisebb gyanús jelre odább állottak.

— Nagyon meg vannak ezek riadva, mondta Nagybaszú. Tudom is, hogy miért. Bizonyos, hogy a ragadozó vadak valamennyien az erdei füvőket hajkurásszák, mint-hogy a mi nyájainkhoz most nem férhetnek.

Az egyik Menydörgő végre megsebezett egy szarvast. A szegény állat béllövést kapott s még messzire elvitte a sebtét. A Menydörgők időt engedtek neki, hogy lepihenjen s megbetegedjék; — azután majd könnyen elbánnak vele, gondolták. Amíg várakoztak, azzal töltötték az időt, hogy nyomokat kerestek a vadcsapásokon. Néhol, a sáros földön,

látszott is egy-egy szarvasesülök lenyomata, de mind be volt ázva és elmosódva, tehát egy sem lehetett friss.

A ragadozók nyomai ugyanilyenek voltak. Mintha mind elbujdostak volna innen, új jelt magokról sehohsem adtak. A sebzett szarvastehén véres nyomán sokáig mentek a Menydörgők. A vérfoltok levezettek a dugványos irányába, ahol az erdő legsűrűbb bújója volt.

A vadászok különös, tompa, elfojtott nyögésre lettek figyelmesek, amely mintha egy fojtogatott, fulladozó ember melléből szakadt volna fel.

— Talán az a szarvastehén nyög úgy, szólt halkán az egyik fiatal Menydörgő.

Nagybaszú megcsóválta a fejét. A szarvas ilyen hangot nem ad. Magam is kíváncsi vagyok. Legyünk óvatosak . . .

Amint az iszalagos bokrok közt csöndesen haladtak: egy magányos, mohával borított vén tölgy alól rőfögve és fogcsattogatva emelkedett fel valaki. Egy óriás rémalak, — maga az ördögök nagyapja.

A czár volt, aki köhögve, hörögve csörtetett beljebb s még mielőtt a meglepett Menydörgők rálőhettek volna, eltűnt a patak völgyében. Ott a locsogás zaja teljesen elnyomta lépéseit, úgy, hogy a vadászok nem is találhatták volna ki, merre haladt, minthogy az avaron nem látszott meg a nyoma.

— Ejnye, de megijedtem, lihegett az a túlbuzgó Menydörgő, aki elsőnek furakodott be a bozóthoz. Bizonyos, hogy vele álmodom ma.

Egy darabig tanakodtak, hogy ne a gorillát keressék-e; de végül győzött a gyomor kérdése s csakhamar visszatértek a vérnyomokhoz, amelyek a kész pecsényéhez vezették őket.

Ismeretes a plazma életműködése is; ez magába foglalja a gyökérzet által a földből fölszitt tápanyagok folyékony részét, sőt diozmózis útján tovább is szállítja, mely életfunkció közben megalkotja s egyszersmind fenn is tartja a sejtszöveteket.

Tudjuk, hogy a levelek nagyobb mennyiségben az állati életre oly veszélyes szénsavat magukba szívják és a rendszeres táplálkozás folyamán kilehelik a kivált s az állati testszervezetre oly szükséges élenyt a fölsleges vízmennyiséggel együtt, ami éjjeli és nap-pali folytonos életműködés, miután a növények által a légkörből elvont szénsavnak alkatelemeire (szén és éleny) való fölbontásához és asszimiláltatásához föltétlen kellék a világosság is.

Képesek vagyunk a növényeket a talajokat képző alkatelemeikre bontani; képesek vagyunk megállapítani azok jelenleges arányait, fogyatkozásait, hiányait; a fogyatkozásokat, a hiányokat mesterséges úton tudjuk pótolni; képesek vagyunk dédelgetett virágaink közül az egészséges egyéneket a betegektől elkülöníteni; fölismerjük a betegeken a kórtüneteket, ezek ellen sokszor meg is védelmezhetjük betegeinket, de haláluk ellen nincsen orvosszerünk.

Tudjuk azt, hogy társadalmunkra ólomsúlyként nehezedik a közönyösség, mely mellett a civilizáció csak liliputi korosszülött, mely fátumunk ellen bennünket védelmezni erőtlen. Lábbal taposni látjuk az erényt mindenfelé és sokszor tapasztaljuk a gazok fényes diadalát; de vajjon tehetünk-e ellene?

Az emberiség szüntelen küzd a jóért, a szépért, a nemesért; küzdelme sokszor nem is eredménytelen, de hányszor milyen rengeteg áldozatok árán! Hisz a tudományos kutatások minden porszemnyi eredménye a marttyrok legióit juttatta a golgothára; s vajjon tu-

A csár azalatt egy korhadtt bükkfához támaszkodva leste, hogy békében lehet-e. Egy darabig visszafojtotta a hörgését, minthogy az árulója lehetett volna, de amint meggyőződött róla, hogy senki sem üldözi, hosszasan köhögött. Sípóló hang tört fel a melléből. Didergett és megint nagyokat nyögött, mintha a lelke készült volna kiszakadni.

Az óriás majom nyilván nagyon beteg volt. Teljesen kifejlődött már benne a tüdővész, ami épen a majom-arisztokratáknak kikerülhetetlen veszedelme a mérsékelt égöv alatt. A szegény csár csak árnyéka volt önmagának. Amíg egészséges volt, mellét döngetve s nagyokat röffenve ment volna nekik azoknak, akik otthonában megháborgatták. Most, elernyedve és lázbetegen, maga tért ki a gyöngye ember elől és amint azt hitte, hogy megint magában van: összegubbaszkodott, megvetette a hátát a vastag fához s borzongva húzta össze magát, úgy nézett bele a semmibe.

Egy mokus játszadozott a fa ágai közt s le-levert akközben egy pár szem makkot. A csár minden halk koppanásra megmozdult; hosszú karját kinyújtotta, a makkot felvette s unottan, egykedvűen ropogtatta-majszolta. Ebből az alamizsnából tengődött napok óta. Még annyi ereje sem volt, hogy gyökereket szedjen, ahogy Barlangitól tanulta.

Egyszerre messziről, nagyon messziről, meghallotta a király hangját. A jól ismert erős bődülésre, amely most úgy tutúlt a fülébe, mintha valahol a sziklahasadékból zúdúlna ki az orkán: felemelte a fejét egy pillanatra, de nyomban beroskadt a nyaka megint a válla közé. Már semmi sem érdekelte.

Pedig abban a pillanatban nagy dolgok történtek a Vöröskő alatt, ahol a király az utóbbi napokban a nagy esőzés elől megvonult.

dásunkban szerencsésebbek, boldogabbak, megelégedettebbek vagyunk-e, mint mikor még az elvonult századok félelmetes sötétségeiben tapogatódtunk? Mitszült lankadatlan küzdelmünk, óriási áldozatunk egyebet a vastagon elénk rajzolt kérdőjelek ijesztő láncolatánál? Elégedetlenséget, nyomort, vétkes könnyörtelenséget, közönyt, súlyos rablánczokat, melyek nyüzgő béklyóiban sorvasztják a szüntelen vágyakat, az akarat szabadságát s a magasra törő szellem valódi vívmányait; s e kinteljes állapotból majdan csak a néma sír, a lelkek nyugalmas otthona menti meg a mindent s a lét okát is tudni vágyó, de hiába fűr-késző boldogtalan halandót.

A „tudás“ fája sorvad-sorvad; majd kiszárad és ennek kiégett hamvaiból épül föl a boldogult, az egymást egy szülő gyermekeiként szerető, megelégedett, szabad szellemek megszentelt örök hazája.

Vihar Győző.

Halászlati tanulmányút. A kereskedelmi ministerium, melynek keretébe a tengeri halászat tartozik, a fiemei kormányzósággal egyetemben már évek óta fáradozik azon, hogy a magyar tenger régi halbőségét ismét helyreállítsa és a hanyatlásnak indult halászatot ott fejlesztse, sőt hogy ennek képesen ott hozzátartozó új vállalatokat létesítsen. Első sorban természetesen tanulmányozni kell az okokat, amelyek a halászat hanyatlását eredményezték és megismerni azokat a tényezőket, melyek annak felvirágzását segíthetik.

A ministerium ez okból és nagyon helyesen egy biológiai megfigyelő állomás létesítését határozta el és a kezdő tudományos kutatások és tanulmányozások megejtésével lapunk dolgozótársát, *Garády Viktort*

A király bőszülten járt le s fel a tisztáson és ugyan-csak szidta Hóhért, az adjutánsát, aki reszketve sunyított előtte.

— Ügyetlen és élheterlen vagy, morgott a király, — megparancsoltam, hogy az első arra való napra, amint a nagy esőzés eláll, hirdess gyűlést, ide. Együtt akarom látni a szabadokat megint. Tudni akarom, kire számíthatok. A Menyörgökökkel különben el nem bánhatunk. És ime, senki sincs itt. Hol vannak a farkasok? Hol van Ordas, Kengyelfutó, Fél szemű, Búgó, Morgó, meg a többi? Merre bujkál Barlangi, meg a nemzetsége? És mindenekelőtt miért nincs itt a herezegő, aki minden bajnak főokozója? . . . Egymagam vagyok, sereg nélkül. Így teljesítetek a parancsomat?

Hóhér a király lába elé fekiúdt, úgy felelt.

— Felsőges Úr, dicsó berber oroszlán, tipord el alázatos szolgálodat, ha úgy tetszik, de ő semmiről sem tehet. Kihirdettem én a gyűlést annak rendje-módja szerint, de mit csináljak, ha már a királyra hivatkozás sem használ? Pedig megfenyegettem őket a haragoddal . . .

A király ámulva állott meg. Ilyet még hinni sem akart. Hogy az ő üzenetét kutyába se vegyék. Felordított, hogy rengett belé a hegy. Ezt a bődülést hallotta meg a csár.

Hóhér egy perczig azt forgatta a fejében, hogy lesz, ami lesz, de ő is elinal. Hisz' a király borzasztóan haragszik s ki tudja, nem rajta áll-e bosszút. De érezte, hogy jaj lenne neki, ha szökése közben a király nyakoncsipné. Akkor semmi se menti meg. Borzongva hallgatott hát és leste, hogy mikor állhatna odább végképen.

A sors a főügyész alakjában jött segítségére.

A vöröstaláros Ravasz komoly pofával bújt elő a király háta mögül.